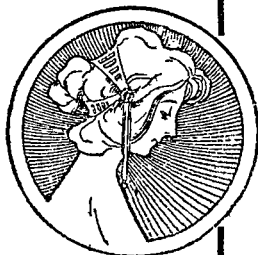

IVAN CANKAR

EROTIKA

NOVA
IZDAJA

V LJUBLJANI 1902
ZALOŽIL L. SCHWENTNER

IVAN CANKAR

EROTIKA

NOVA IZDAJA

V LJUBLJANI 1902

ZALOŽIL L. SCHWENTNER

Tiskarna A. Slatnar v Kamniku.

HELENA.

Šla si mimo mojega življenja
in si me gredoč pozdravila;
šla si, enkrat si se še ozrla,
samega si me ostavila.

Šla si mimo kakor tihe sanje,
in ob uri tisti sem spoznal,
da sem sam na vsem širokem svetu,
da sem sam bil, da sem sam ostal.

Zdaj stojim pred svojim pustim domom;
zame ni več pota ne cesté,
ti greš dalje, komaj še te vidim,
v solncu se bleščijo ti lasjé.

Oj ta noč milobe polna!
Taka noč je bila takrat
ko je Romeo otožen
stal pod oknom Julije.

A nocoj po beli cesti
izprehajamo se trije;
zdi se mi, da čutim v lica
njenih ustnic gorki dih.

Moj prijatelj se prikloni,
da v oči ji vidi sladke,
in rokó ji mehko stisne
in šepeče ji zaljubljen:

»Duša moja ljubezniva,
glej tam dol valove tihe
kak bleščé se v mesečini,
luna sveti se na dnù.

Ali ni svetla in krasna
kot visoko tam na nebu?
V srcu mojem slika tvoja
sveti se takó ljubó.«

In nagnila se je k njemu
in molčala . . . ali mene
pa je v srcu zbolelo
in govoril sem še jaz:

»Glej, kak tam v valovih svetlih
sveti luna se vablivo,
kot bi čakala nestrpno
zaročenca poznega.

Glej, kakó v valovih tihih
sladko bi se tam sanjalo!
Tam bi srce pozabilo
kar čutilo je nekdaj.«

Strahom me pogleda ona
in vsi trije obmolčimo;
luna sanja tam visoko,
sanja tiho v dnù valov.

Nad menoj se prva zvezda
jasno zableščala je,
lahna sapa se z borovi
vrh goré igrala je.

Tam od vzhoda, iz Ljubljane
tihe pesmi vstajajo,
tam iz gorke svetle sobe
k meni gor prihajajo.

Zmirom tišji so akordi;
komaj še dotikajo
se klavirja prsti njeni,
roke se umikajo,

blodijo in hrepenijo
in beže; in iz oči
raste blodni kresni plamen,
raste, išče in beži.

Plašen zvok — in omahnile
so utrujene roké,
še spomin — njegovih usten
ustna njena se tiščé . . .

Noč je legla na Ljubljano,
pesem umolknila je,
nad goró se z rdečim žarom
luna zasvetila je.

In takrat sem postavil jaz
Heleni grad krasán,
najlepši grad, kar jih je kdaj
obžaril solnčni dan.

Ponosni stebri mramorni
kipijo do nebá,
in streha se visoko tam
od zlata lesketá.

In če z balkona se ozrem
po svetu naokrog,
dokler mi sežejo oči
sam zelen senčnat log.

Tam gosti se sprehajajo,
sedijo na klopeh,
in prav do grada se glasi
njihov veseli smeh.

Međ njimi ona — kak gori
od sreče ji obraz!
Pozabljen v skriti lopi tam
samevam stavec jaz.

Uvela roža se suši
na poti pred menó,
iz njene roke padla je
ko šla je tod mimó.

Od tam kjer spava jasno solnce,
iz krajev belih lotosov,
oj čarovnik, prileti k meni
od Gange zelenih bregov.

Prinesi meni vse bogastvo,
najlepše bisere morjá,
sezíдай mi gradove svetle,
od mramorja in od zlatá.

Odkupim ti jih za življenje,
kaj pač bi zdaj z življenjem jaz?
Samó trenotek mi še pusti,
samó še čisto kratek čas.

»Poglej, Helena, te gradove,
ta blesk zlatá, demantov žar,
poglej, to je življenje moje,
poklanjam ti ga v zadnji dar.

Kaj ni že blede moje lice?
Kaj ni že moten pogled .moj?
Poglej na vzhod, že sije luna,
umreti moram jaz nocoj.

Samó nocoj, nocoj me ljubi,
poljubi me enkrat samó,
da na gorečih tvojih ustnih
nebesa meni se pričnó . . .«

In iz dvorane zazveni spet
razkošen valček, šum in smeh,
in v plesu ji teló trepeče,
ljubezen ji gori v očéh.

Noč jesenska je tam zunaj,
ni ne zvezd, ne lune jasne;
moje srce je otožno,
ni ne sreče, ne tolažbe.
Da razjasniš mojo dušo,
pridi duh iz svetle čaše,
da pozabim te, Helena,
pijem zdaj na tvoje zdravje.
Dneva ni brez solnčne luči
in četudi zvezde zlate
lepše kakor kdaj gorijo;
dneva ni brez tebe zame,
ni brez tebe ga, Helena.
Bog te živi, dekle drago,
ti ljubiti me ne moreš —
a povej, kakó bi rasle
rože brez svetlobe solnčne,
in povej, kakó brez nade
moglo bi srcé živeti?
Da ne srečam te nikdár več,
da pozabim te, Helena,

pijem zdaj na tvoje zdravje.

— — — — —

Ali roka mi omahne.

O povej, kakó bi rasle
rože brez svetlobe solnčne?

O povej, kakó brez nade
moglo bi srce živeti?

Nebó gorí od zvezd nešteti,
z goré pihljá zefir lehak,
neznano hrepenenje diha
ta rosni mrak.

Na jasnem nebu sanja luna,
pod nebom sanja tihi svet,
ta bajni večer jaz bi sanjal
pač tisoč let.

Kako prelepo v mesečini
obraz tvoj sveti se nocoj,
kot sladka bajka tajnopoln je
pogled mi tvoj.

Pri meni ti v lepoti jasni,
krog naju ta večerni raj . . .
Kakó je trepetalo srečno
srcé tedàj . . .

A to je bilo davno, davno,
in ne povrne se nikdar.
Jesen je; nad menoj oblake
podí vihar.

Po cesti hodim sam, pozabljen . . .
Kaj blodi, motno mi oko?
Helena! — Ali ne pozná me
in gre mimó.

Iz moje samotne, grenke mladosti,
vse polne ponižanja, polne bridkosti,
se svetijo tiho tvoje oči;
v nelepem življenju sled Neizrekljivega,
sredi večne smrti sled Večnoživega,
luč neugasljiva sredi večne noči.

Ves še majhen in slab sem zadel na rame
trpljenja križ, pripravljen zame;
moje mlade oči so gledale v nōč —
so gledale, glej, in tam je vstajala,
da tam od izhoda je luč prihajala —
že sem te slutil trepetajoč.

Že so se stresale moje duše peroti,
že ti je hitela vesela naproti,
prišla si, Bog sam je prišel s teboj;
in vsenaokoli se luč zasvetila je,
čez življenje se moje luč božja razlila je,
čez to trnjevo pot, ki je delež moj.

Ti si šla — Bog s tabo! — a luč je ostala,
sveto hrepenenje, ki si mi ga dala
gorí zdaj v meni vse dni in nočí,
gorí zdaj v meni sredi vseh bridkosti
in iz moje samotne, grenke mladosti
se svetijo tiho tvoje oči.

IZ LEPIH ČASOV.

Oj ljubica iz prejšnjih dni,
iz polpozabljenih jasnih dni,
takó krasná, takó sladká
nocoj je mimo okna šlá.

In moje oko kot prejšnje dni
zamišljeno za njó strmí, —
kako bi objel jo pretesnó,
kako bi poljubil jo pregorkó.

Za njó strmi oko solznó,
pri srcu je meni tako težkó, —
pozábila name je bógvekdaj,
a jaz je ne morem vekomaj.

Plavala je luna med oblaki,
mirno spalo mesto je pod njó;
in midva po cesti sva hodila
in sva o ljubezni govorila
in objemala se pretesnó.

Kje je pómlad, kje je dèkle moje!
Plašč meglen je nad zemljó razstrt;
v snegu škriplje pod nogami cesta,
lepa ljubica mi je nezvesta,
v srcu mojem pa je hladna smrt.

Pokopal sem svojo ljubezen
in vse svoje lepe želje,
da več bi ne našle poti
v to trudno moje srcé.

A kadar otožna, samotna
razgrne se noč nad zemljó
pa vstane ljubezen iz groba
z nekdanjo čarobno močjó.

Vse davne, pozabljene pesmi
iz groba prihajajo,
kot plašne, polnočne sence
nad mano plavajo.

In trudni obraz mi hladijo
ljubeče, bele roké . . .
Tam zunaj sanjajo zvezde,
valovi pod oknom šumé.

Tam sredi morjá, tam sredi morjá,
tam čolna letita dva;
oblaki zakrivajo nočno nebó,
srdito se črni valovi tepó
in čoln se zadene ob čoln.

In prvi zletí čez široko morjé,
če všel je viharju, kdo vé;
in drugi več doma ni našel nikdar,
ob valu visokem zdrobi ga vihar,
z ostanki se morje igra.

Saj to že davno sem na tihem slutil,
in glej, napósled je prišlo takó —
hladno si dala roko mi v slovó;
saj to že davno sem na tihem slutil.
Četudi solzno bilo ni okó,
Bog sam vé, kaj sem pri slovesu čutil.
Saj to že davno sem na tihem slutil,
in glej, naposled je prišlo takó.

Visoka stena je med nama vstala,
na eni strani noč, na drugi dan;
in tebi sije zdaj svetlejša stran.
Visoka stena je med nama vstala;
a takrat, ko bo tvoj obraz solzán
in bled in suh — prepozno bode pala . . .
Visoka stena je med nama vstala,
na eni strani noč, na drugi dan.

Srečala sva se na cesti,
zarudël je njen obraz,
v tlà je gledala devica,
v stran sem se obrnil jaz.

Ljubica, le hitro, hitro,
ne obračaj se nazaj:
že so popki spet pognali,
zunaj sije gorki maj.

Kakor Dijana od mrzlega mramorja —
tih je in hladen tvoj blede obraz;
ali poglej samó, tjà na zahod poglej:
solnce umira in prišel bo čas —

prišla bo noč nad gozdovi šumečimi,
luna bo vstala nad daljno goró;
glej, že s koraki boječimi, lahnimi
stopajo sence v alejo temné.

In oživela bo soha od mramorja,
zatrepetalo bo tvoje srcé;
z motnim smehljajem, ah, z ustni drhtečimi
padla boš meni v ljubeče roké.

Kaj boš zakrivala
plašni obrazek svoj,
kaj boš obračala
pógled od mene?

Čas je bil, ljubica!
Tiho zdaj v grobu spi
tvoja in moja
vesela mladost.

Sanja tam bajke
o duhu vijoličnem
in nad njo plavajo
lunini žarki . . .

Daj, le odkrij obraz . . .
Okno zagrnila,
da ne boš slišala
slavčevih pesmi —

da ne boš videla
révice lilije,
plašno drhteče tam
v vetru polnočnem.

Po cesti tam z gospo prelepo
graščak se vozi na sanéh;
sladkó zvené srebrni zvončki,
kot ljubice veseli smeh.

Kakó je vzdramil dušo mojo
srebrnih zvončkov tenki glas!
In splavala je daleč, daleč,
tja v mojo ljubo, tiho vas . . .

V visokem snegu jo zavijem
naravnost v topli vinski hram;
tam vam je čudosladko vino,
prelepa je točajka tam.

»Oj ljubček, dolgo je že tega
kar bil si zadnjikrat pri nas . . .«
»To ni nič čudno, draga moja:
takó hudó je zunaj mraz —

tako hudo je mraz tam zunaj,
da nisem mogel od peči;
pa ljubica, zató ne misli,
da moje srce gorko ni.

Zdaj naj sneží, naj brije veter,
naj zgrne se nad nama noč —
kaj meniva za to se mídva
na gorkem se objemajoč —«

Od daleč se glasijo zvončki,
v ledeni véčer sneg prši,
a moja ljubica prelepa
v naročju drugemu sloni.

O mraku sedim na vrtu
in v zvezdnato gledam nebo,
iz srca k nji pesem odplava
tja daleč na tujo zemljo.

Tam daleč na tuji zemlji
pa ona ob oknu sloní
in gleda v daljavo in sluša
in solzne so njene oči.

Jaz sem te čakal
ob poznem mraku
in z mano so čakali
beli cvetovi
in tam nad vrhovi
so tiho plakali
mehki glasovi
oddaljenih strun.

Sence globoke
so se razdelile
tvoje plašne rôke
so razgrnile
zaveso temno . . .
Kak sva se ljubila
v poljubih vročih,
v besedah polglasnih, šepetajočih.
Visoko na sinjem polji
so vztrepetavale
srebrne zvezde
in naokoli
so pesmi zaljubljene plavale.

Odprla se je čudovita noč.
Tisto noč so zapeli
zmagoslavni zvonovi;
kakó so vstajali
njih prešerni glasovi
pod zvezdami drhtečimi,
kakó so prihajali
bliže in bliže
s koraki šumečimi . . .

Ana, Anica, ljubica moja,
to je najina duša, Anica!
Duša najina plava na perotih neizmernih
v teh pesmih večernih
po neskončnem nebu,
in vsa ta čudovita noč naokrog
to je ljubezen, to je Bog,
to je najina duša, Anica . . .

Luna je vstajala,
strune so sanjale
arijo mehko
iz Margarete.

Daj da poljubim tvoj beli vrat,
tvoje kipeče, baržunaste laske,
zadnjikrat, Anica, zadnjikrat.
Dvigni obrazek svoj, Anica,
nagni glavo na mojo ramo,
da vidim še enkrat tvoj smehlaj . . .

. . . Noč je v parku
in platane sanjajo,
črne veje trepetajo,
tiho se priklanjajo;
tam od daleč motni glasi
jutranji odmevajo,
v hladni megli rosni listi
strahom zadrhte vajo.

Ali ti ni mraz, Anica ?
Tvoje roké so tako hladne,
stisni se k meni, Anica!
Tiho, ljubeče se zgrinja nad nama
samotno jutro,
kakor tresoča, mehka roka
boža po licih to tajno dihanje
spečih rož.

Stisni se k meni, Anica!
Ali v parku je zašumelo
in od vzhoda prihaja dan,
prsti rožni, trepetajoči
dvigajo beli pajčolan . . .

Pozno je, Anica, Bog s teboj!
Kadar odidem, ne glej za mano,
ne stoj ob oknu, ko pride vlak,
ne devaj, Anica, roke nad čelo,
ne kliči me z rosnimi očmi;
glej, kaplje grenke so prišle do roba,
do vrha napolnjen je kelih moj.

Bog s teboj, Anica, glej, zasijalo je
rosno zlató nad platanami,
lahke megle kakor sanje
plavajo nad poljanami.
Bog s teboj, Anica, Bog s teboj, solnce,
Bog s teboj, jasni, veseli dan,
noč neizmerna se zgrinja pred mano,
vlak hití dalje čez rosno ravan.

Zašumelo je zeleno morje
v toplem dihu iz Italije,
mrak je padal, na obzorju daljnem
plavala je črna ladija.

Zadnji blede žarki od zahoda
zableščali v rosnih so laséh,
na rokâh so belih vztrepetale
svetle srebrne zapestnice.

Dvignilo se je nebo večerno,
moja duša se je dvignila . . .
Trudne bom oči zakril z rokami,
z lahkimi koraki stopil dol —

dol v šumečo, neizmerno večnost,
tam bom legel na zeleni mah,
tam bom sanjal lepe dolge sanje,
morje bo šumelo nad menoj.

Na mojo pot ne trosi rož dišečih,
 temna in strašna pred menoj leži;
cvetovi mladi vsi bi oveneli,
v režeče maske bi okameneli
 smehljaji tvoji sredi teh noči.

O Anica, vse moje lepe sanje
 razpale so že davno v prst in prah;
vse kar sem ti govoril, vse zlagano,
pod haljo z biseri in zlatom tkano
 sem skrival svoje duše blede strah.

Pred mano hodi smrt s korakom tihim,
 polaga mi na pot svoj temni prt
in luč ugaša, moje cvetje vene . . .
nič ne žaluj, obrni se od mene
 ti ljubica, pred mano hodi smrt.

Oblatil sem ljubezen tvojo čisto,
oskrnil sem nedolžno tvojo dušo,
zasmeh in laž so bile vse prisege,
besede moje sladke v tistih dneh.

Goreli so mi še poljubi tvoji
na vročih ustnicah in že sem sanjal
o njenem bledem, mramornem obrazu,
o njenih tihih, žalostnih očéh.

In ti si to slutila, Anica;
molčé so tvoja ustna trepetala
in gledala si mi v oči in strahom
ugašal je veseli tvoj nasméh.

Ah ne verjemi, da te ne ljubim,
jaz plakam po tebi,
ah v tej samoti, v tej žalosti svoji
kličem te k sebi.
Noč se je temna nad mano zgrnila,
roke je trudne mi uklenila,
duši je moji ugrábila krila.
Pridi k meni,
vrata od ječe moje odkleni,
roko ljubečo krog vrata mi deni,
daj mi tolažbe, Anica.

Zavela je zima po mojih vrteh;
moje mlade sanje, v bolesti rojene
s solzami škropljene,
ah vse so usehle v teh mrzlih nočeh.

Kako sem blodil ves čas, vso noč
po potih neznanih brez pokoja;
srcé izsušeno, ljubica moja,
se vračam zdaj k tebi trepetajoč.

Po svojo mladost prihajam k tebi.
Ti mirna, ti jasna, roké mi odpri,
daj da te ljubim, da se opijem,
da te brezsvestno k sebi privijem
sredi te dolge, te tihe noči.

Noč prihaja v mojo tiho sobo,
luč umira pred menoj na mizi,
v zadnjih iskrah že trepeče plamen;
noč prihaja v moje trudno srce.

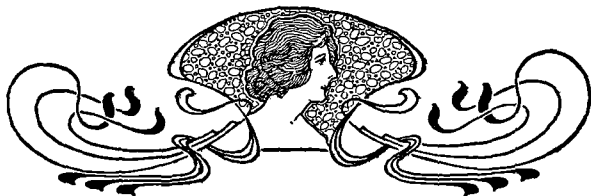
In na stenah vstajajo počasi
temne sence z bledeimi obrazi,
name gledajo oči globoke,
bližajo se mrtve mi roké.

Izsušena že so moja lica
in izpraznjena je moja duša;
vse raztrosil sem bogastvo svoje,
vse do dna izpraznil svojo dušo —

zdaj je tukaj véliki bankrot.
Luč umira pred menoj na mizi,
name gledajo oči globoke,
bližajo se mrtve mi roké.

DUNAJSKI VEČERI.

V bogatih kočijah se vozijo
baroni, tatjè, bankirji,
mimo mladih kostanjev, skoz jasni večer,
ob nas siromakov špalirji.

Poznam te obraze, te tihe oči,
lokave, mežikujoče;
tatú, ki na čelu zapisan jim je,
izbrisati ni mogoče.

V glacé-rokavicah se skrivajo
tatínski dolgi prsti —
dà, kradli so in prešéstvali
in ubijali vse po vrsti.

In kaj je napravil pravični Bog?
Nasul jim je bogastva,
blagá in časti in odel jih povrh
še z gloriojo veličastva.

Takó se vozijo tatjè
in hudó mi je siromaku,
ves truden in lačen in ves bolan
se spotikam ob vsakem koraku.

O kaj sem ti storil, pravični Bog?
Ali nisem nad tabo dvomil?
Pokaži mi v pismu zapoved svojò,
ki bi je ne bil prelomil!

Prešéstval sem in kradel sem
in ubijal — preštej vse tiste,
ki so me ljubili; razžalil sem
in ubil njih duše čiste.

In svojo dušo, nedolžno vso,
sem bil razžalil, oskrunil,
ubil sem jo — o dolg račun,
ki sem ti ga naračunil!

Zdaj prihajam z njim: Plačilo sèm!
Kakor drugim, tako tudi meni!
Zdaj trkam na vrata: Plačilo sèm,
saldiraj račun pošteni!

V sanjah težkih spava mesto;
vse temná, mrtvó;
a tam gori v svetlih zvezdah
sveti se nebó.

Trepetaje z mokrim svitom
zvezde se bleščé,
kakor na nedolžnem licu
srebrne solzé . . .

Daleč, daleč tam za góro
v sobi luč gori,
pred svetilko moja lepa
ljubica sedí.

In sedí in v belih rokah
pisemce imá;
číta . . . číta in otožno
bolno se smehljá.

»Tam v brezsrčnem, tujem svetu
sam je dragi moj,
sam in zapuščen tam daleč
plaka za menoj.

Ah nesrečnica, da k njemu
Tjà ne morem jaz,
da objamem ga, poljubim
bledi mu obraz . . .«

In glavó na belo roko
naslonila je;
solza se očescu plavem
zasvetila je . . .

»Kaj je tebi, fant moj dragi,
da tako molčiš?
Kar sva prišla iz kavarne
nič ne govoriš.«

Ne zameri — čudno mi je
danes krog srcá,
ali dušica, to prejde —
glej, že sva domá . . .

O ne, ne hodi več od tukaj,
samo nocoj ne, ljubček moj;
takó mi je pustó in težko
noči je mene strah nocoj.

Ostani, čisto k meni sedi,
v naročje svoje vzemi me,
gorkó poljubi me na ustna,
poljubi in objemi me . . .

Strašna je noč . . . Kadár vse mesto
tam zunaj trudno, tiho spí,
takrát trepečem od bojazni,
z rokó zatiskam si oči.

Nad mano sije svetlo solnce,
veselo, jasno je nebó;
takó lepó zvoné zvonovi
in fantje skozi vas pojó.

In samo solnce, same pesmi,
in sam velikonočni čas,
nedolžno zró oči otroške
in mlad in lep je moj obraz.

Bojim se te svetlobe krasne
in vzdignem se in gledam v noč,
a tam iz črne teme vstaja
obraz upal, umirajoč.

Bledó je lice, sesušeno,
v očeh se svetijo solzé
in vele ustnice otožno,
ljubeznipolno govoré:

»O dete, ljubo dete moje,
zakaj bojiš se majke ti?
Saj ti si v grób me zakopala,
iz lic mi izsesala kri . . .«

O ne, ne ne hodi več od tukaj,
samo nocoj ne, ljubček moj;
takó mi je pustó in težko
noči je mene strah nocoj.

Vzduh opojen, težák; bledih luči svit
na obrazih mrjè osinelih;
v teh pogledih pijanih utrujena strast,
poželenje na ustnicah velih . . .

Oj ti grešnica krasna, takó hladnó,
tako blédo je tvoje lice,
in v naročji lenó kakor mrtve ležé
tvoje drobne, otroške ročice.

Kakšna trudna bolest v teh sivih očéh
na teh ustnicah tenkih, prosojnih;
ko je slikal prešestnico Tician,
gledal tebe je v sanjah opojnih.

Na obrazu trepeče kot lunin žar
greha, strasti poslednja krasota,
in trpljenja, kesanja zaduhla noč
iz uvelega diha života.

In srcé se mi širi, okó strmí —
kakor plašč te kraljevski ovíja
veličasvo pregrehe, propalosti kras,
tvoje duše temná tragedija . . .

»Kaj ti pride na misel, ne bleđi takó!
Tjá poglej, kako stikajo glave!
Za trenotek obrni se malo v stran
pa naroči mi čašo kave . . .«

In dviga in širi se vroče obzorje,
na nebu razpaljenem solnce gorí,
vsa zemlja potaplja se v démantno morje,
v polspanju, utrujena v prahu leží.
Tam daleč ječí preperelo drevje,
kot gole, koščene roké
razpenja in krči temno vejevje.
V oči skelí zrak težak in suh,
na prsa pada opojni duh
razpalih krvavih rož.

To je tempelj njen, jaz klečim pred njó.
Kipi in trepeče ji belo teló,
prozorna meglà je po udih razlita,
pretkana s kristali od solnčnega svita;
na polne ramé
valijo mogočno se črni lasjé,
in njeno okó, poželjivo in mokro
bleščí se kot brušen nož.

In v dušo kipečo in v srca dnò
sesá se mi njeno pohotno okó;
v bolestnem razkošju teló mi trepeče,
v objem se mi dvigajo roke drhteče . . .
Glej v prahu nesvesten kleči pred teboj
in ljubi in moli te suženj tvoj —
Venus, Venus!

Ne vstajaj, ne vstajaj, ne glej me takó!
Pod poljubi ti ustna drhtijo,
v mojih rokah trepeče ti belo teló,
od groze ti lica bledijo —
ti ljubica moja, čemú ta strah?
Čemú se ozira tvoj pógled plah
nemirno na duri, na okna?

Po veži odmeva neznan korak
ob pozni, polnočni uri;
pred oknom se ziblje črno drevó,
na steklo deževne kaplje bijó,
v viharju se stresajo duri . . .

Ne boj se, ne vstajaj! Nikogar ní . . .
Otrok tvoj v zibelki mirno spi,
tvoj mož sedi v krčmi in pije.

Zunaj pod oblačnim nebom
sanjala je noč jesenska;
ali midva, roko v roki
v polumraku sva sedela.

»Ne poljublaj me več, draga,
več ne reci, da me ljubiš —
s svojo strastjo nepošteno
pogubila si mi dušo.

Na pohotnih tvojih ustnih,
v poželjivih tvojih rokah
stopa predme v rožnem svitu
zapuščeno dekle moje.

In temná je vse krog mene,
v srcu mojem temno, prazno,
in zagrnil bi si lice
od sramote, od kesanja.«

Temni kodri so se vili
nad obrazom njenim belim,
na oči je njene legel
solznotruden pajčolan.

»Ne poljublaj me več, dragi,
več ne reci, da me ljubiš,
s svojo strastjo nepošteno
ti pogubil si mi dušo,

in temno je vse krog mene,
temno, prazno v srcu mojem
kadar plaka moja mati
in preklinja me moj mož.«

Od ulic do ulic, križem po mestu,
brez smotra skoz zimsko noč,
v obrvih ivje, roké premrzle,
ubog, trepetajoč.

Že je legla meglà, svetilke gorijo,
že tiho odtod, odondod
vagabundi brez doma, lokavi, boječi,
nastopajo težko pot.

Od ulic do ulic križem po mestu —
in Bog je pogledal z nebá
in se je usmilil popotnika, rahlo
dotaknil se mu je srcá.

In luč je predsmrtna v srcé zasijalá,
zasijal je predsmrtni mir,
in z lahkim korakom po cesti samotni
proti domu skoz zimski večer . . .

Na postelji moji umira človek
bolan, izgubljen kot jaz,
njegove oči, vesele in tihe,
mi gledajo mirno v obraz.

O tebi sem sanjal vse dolge večere,
kakó sem te čakal, a tebe ni bilo,
ah nisi me čula, kakó sem te klical —
in zdaj, zaželjena, prišel je čas . . .

Glej, vse moje rosne, dišeče rože
nocoj so razpale in v prahu ležijo,
in *solnce*, to lepo, veliko *solnce*
ne vrne se níkdar in níkdar več.

Najtišjega zvoka drhteče strune,
ne bledega žarka oddaljene zvezde —
in ti si pred mano, jaz čutim tvoj pógled,
ah nagni se k meni, objemi me!

Da položim to trudno čelo
na tvoje ljubeče, mrzle rôke —
ah nagni se k meni, ti zaželjena,
ti mirna poslednja noč!

ROMANCE.

Španska romanca.

Anica, če ti je dolgčas
daj mi v roko mandolino
in zapojem ti romanco
iz prelepih davnih časov,

iz prelepih onih krajev,
kjer na mavriških balkonih
donne blede, črnooke,
o ljubezni sanjajo.

Vse nebó se je topilo
v mesečini, in na drevje,
na šumeče, temno listje
padali so démanti.

Tam v aleji v ravni vrsti
stala debla so visoka
kakor črni jezuitje
pod zelenim baldahinom;

a ob poti rože tihe
čakale so hladne rose
in odpirale so plašno
svoje čiste kelihe . . .

Don Juan in donna Ana
sta hodila po aleji,
v srcu žalost neizmerno,
vroče solze na obrazu.

»Duša moja, glej, že vstaja
tiha zora na izhodu,
hladno jutro diha v zraku,
zadnje jutro moje sreče.

Le še enkrat me poljubi . . .
Noč in smrt bo zdaj pred mano —
kamor stopi moja noga
bo venela rosna trava . . .«

In ljubeče okrog vrata
položila mu je roko,
a tam v parku bolni slavec
je zaplakal tisti čas.

»Ah ostani še trenotek
ti moj dragi; kaj je meni,
kaj je meni to življenje
brez poljubov tvojih gorkih?»

Kadar bom pri oknu stala,
gledala za tabo, dragi —
obledela, ah, bo zora
od bridkosti v mojem srcu . . .«

Solnce se je dvignilo;
in v tem hipu je vzdrtelo
rosno listje v tihem smehu;
zasmejale so se rože

ob aleji; in od smeha,
od neskončne veselosti
so se tresli jezuitje
pod zelenim baldahinom;

svetle solze na obrazu
gledala sta si v oči
in smejala sta se glasno
don Juan in donna Ana . . .

Zora vstaja na izhodu —
Anica, podaj mi róko
in obriši solzno lice,
smejva se kot onadvá.

Sulamit.

Kakó bleščí se morje to
v demantih in kristalih,
kakó pohotno ziblje se
v razkošnih mehkih valih.

V tem burnem plesu od strasti
telesa trepetajo,
krog belih udov kot meglé
tančice plapolajo,

Iz zlatih harp takó sladkó
vró pesmi koprneče
in srce plaka in drhtí
od žalosti, od sreče.

Visoko duša nad zemljó
svobodna, srečna plove,
kot na perotih dviga se
do néba, do Jehove . . .

Ob belo róko Salomon
opira trudno glavo,
na čelu mu leži oblak,
okó strmí v daljavo.

Ne mehki udje mladih žen —
sestradana, drhteča
telesa tam pred njim stojé,
proseča in grozeča.

Brezupno k njemu dvigajo
koščene, vele róke,
umirajoč strmijo vanj
oči temné, globoke.

In zlate strune pojejo
mrtvaško melodijo —
poslednji vzdihí sužnjih prs
nocoj iz njih zvenijo . . .

Ob belo róko Salomon
opira trudno glavo,
na čelu mu leží oblak,
okó strmí v daljavo . . .

In mehko, plašno k njemu se
gorkó teló privije,
in sladek balzam v težko kri
tedaj se mu izlije.

»Zakaj ti je okó temná
in duša nevesela?
Zakaj ti bleđa žalost je
nocoj srcé objela?»

Ljubezen tvoja že mrjè,
še komaj porojena —
kaj hočem jaz brez njé, povej,
nesrečna, zapuščena?»

Nelepe sanje, ljubica,
poslal mi je Jehova —
zakaj, to sam on vé, modrost
velika je njegova.

O nagni k meni, Sulamit,
prebele prsi svoje —
pogine naj ves Izrael,
ti si kraljestvo moje!

Na svatbenem potovanju.

Zašlo je solnce. V tihi mrak
zagrinja se daljava,
kot bela tica ladija
po temnem morju plava;
na krovu pa mlad mož stoji,
mehkó na prsih mu sloni
prelepa mlada žena.

In od zahoda, od nebá
je senca se spustila,
po morju sem je plavala,
čez krož se je nagnila.
»O ljubček, ljubček, kaj molčiš,
zakaj v obraz tako blediš,
zakaj se v stran oziraš?«

»Poglej, nevesta, o poglej
tam blede, mlado ženo,
oj moja ljubico bolno,
bolno in zapuščeno;
ob krovu mirno tam stoji,
na golih prsih pa ji spi
otrok moj zapuščeni.«

»Oj zbudi, zbudi se, moj mož,
pri tebi jaz sem sama,
krog naju morje je samó
in pa nebó nad nama —«
»Kakó me vabi spet nocoj
s pogledom žalostnim seboj,
da ljubim jo kot nekdej.

Kakó je belo njé teló,
kakó sladkó nje lice,
in moje dete za menoj
izteza že ročice;
že padata v morje temná . . .
Kakó me vabita sebó —
o ženka moja, zbogom!«

Romantika.

Na zemlji noč temná leži,
tam v cerkvi mlad menih kleči:
»O večni Bog, gospod svetá,
ti gledaš mi na dnò srcá,
na dnò srcá, kjer noč in dan
te vnovič križa greh strašan.
Le ona polni mi glavó,
povsod jaz gledam njó, le njó;
kot večne luči sveti žar
gorí očí prelepih par,
kot zárije večerne kras
nebeški sveti se obraz.
Kakó kipi mi vroča kri,
kakó si je srcé želi
kedár jo vidijo oči.
O Bog dobrotni, ti me čuj,
ljubezni grešne me varuj!«

Na zemlji noč temná leži,
tam v cerkvi deklica kleči.
»Ti veš, Madona, kaj trpim,
ti sama veš, kakó grešim.

Ne tečejo mi več solzé,
nobeden vzdih več ne pové
kakó umira mi srcé.
Le k njemu sili moj korak,
le njega vidi pógled vsak;
njegovo lice je bledó,
vse belo kot mrtvaški prt,
temnó njegovo je okó,
iz njega gleda tiha smrt;
in kadar stopi pred oltar
obkroža ga svetniški žar.
O ti, Madona, ti me čuj,
ljubezni grešne me varuj!«

V sanjah polnočnih spava svet,
s kopreno lunino odet;
in sredi cerkve, bled in tih,
leži tam v krsti mlad menih.
»O Bog, ti duši pokoj daj,
ti sprejmi jo v nebeški raj!«
Ko zvon mrtvaški odzvoni,
deklè na postelji leži,
obraz je bled, mrtve oči;
križ pozlačen držé roké,
ob odru lilije stojé.

Sultanove sandale.

Vsi vezirji in vse paše,
vsi klečali so pred njim:
»Slava ti, nebeško solnce,
slava, sultan Ibrahim!

Kolikor jih je sedelo
na prestolu kdaj popred,
do kolena ti ne seže
niti prorok Mahomed.

Ah, kedàr te vzame Allah
k sebi v sveti sedmi raj,
kaj bo z nami, kaj bo z nami
s hlapci tvojimi tedaj!«

In so tarnali, jokali,
in še bolj in zmirom bolj;
on pa sname z nog sandale,
položi jih na prestól.

»Ne prestanite, otroci —
meni se mudi v harém,
tukaj so sandale moje
pa častite jih med tem.«

In vse paše, vsi vezirji,
vsi hiteli so navskriž:
»Oj sandale, naša radost,
o naš bog, naš paradiž —«

To poskoči takrat sultan,
to jim zakriči v obraz:
»Oj vi tepci, vi sleparji,
kaj ste rekli, da sem jaz?

Ibrahim je na prestolu
in je solnce, in je kralj,
na prestolu so sandale
in vaš kralj je par sandal.

Deni jih na osle, suženj
pa jih ženi naokrog
po bazarjih: »To so hlapci
in sandale so jim bog!«

Intermezzo v nebesih.

Visoko tam nad zvezdami
ob oknu Bog sloni
in Azraelu angelju
otožno govori:

»Oj smrtni angelj Azrael
poglédi na zemljo,
poglej pod nama starca tam
kakó strmi v nebó,

kakó vzdihuje, moli spet:
Le eno si želim
popred ko pred obrazom ti
na smrtni dan stojim.

O daj mi gledati, gospod,
prelepe tiste dni
kot nam jih prorokujeta
Tolstoj in Bellamy . . .

Razpni peroti, Azrael,
poleti na zemljó,
pa z roko svojo žametno
zatisni mu okó . . .«

In tiho dvoje temnih kril
na zemljo dol hití,
visoko tam nad zvezdami
ob oknu Bog sloni.

Romantična noveleta.

Noč pomladna je objela
beli dvorec ob potoku;
tam za vrtom, izza góre
prisijal je mrzli mesec.

In v sanjavi mesečini
zasijalo je zidovje
in navzgor polnočne sence
stegale roké so črne.

V sobi, komaj razsvetljeni
je ležala bolna mati,
skoro je že smrt dahnila
na upali ji obraz;

in ob vzglavju mlada žena —
mramornat obraz, lepota
brez življenja, le v očeh
je ugašal truden plamen.

— — — — —

»Dora, glej, kako iz greha
bi se sreča ti rodila,
glej, kako bi rože zrasle
iz solzá nešteti \dot{h} mojih?

Zmirom vidim tiste dneve,
kot bi jih živela danes,
vse trpljenje, vse sovraštvo
čutim zopet kot tedaj . . .

Mati moja je jokala,
vzdihovala in molila,
sestra pa je kot neznanko
gledala me in molčala.

Oče moj, z obrazom tolstim
in od gnjeva osinelim,
stiskal je pesti pred mano:
,Kdo je óni? Odgovori!‘

Jaz pa sem pisala njemu,
klicala ga kakor dete,
klicala ga in prosila,
da me reši iz sramote.

,Žalostno mi je živeti,
žalostno brez tebe, dragi;
vsi me gledajo kot tujko,
samo ti si mi ostal.

Glej, saj si dejal mi, dragi,
da se vrneš kmalu, kmalu,
in me pred oltar povedeš —
pridi k meni, zapuščeni.'

In prišlo je belo pismo,
vse dišeče po parfumu,
z zlatim robom naokoli;
pismo pa je pisal on.

,Ni mogoče, draga moja,
ni mogoče; ah, verjemi,
da sem jokal kakor dete,
ali draga — ni mogoče.

Res bi rad pohitel k tebi,
ali služba, to je služba,
in verjemi, ni trenotek
oddahniti si ne morem.

Pa napósled — ali prosim,
da tega za zlò ne vzameš —
mislim, da bi tebe, draga,
jaz osrečiti ne mogel.

Pač te ljubim kakor nékdaj;
ali prvo, to je meni
tvoja sreča — glej, in zanjo
hočem darovati svojo . . .«

In pozneje me zaprosi
znanec mojega očeta;
pravil je, da je zaljubljen
v mirni, blede moj obraz.

Ne jokala, ne prosila,
nisem se branila starca;
vsi so z rámeni majali,
gledali so čudom name:

,Tako lepa še in mlada . . .
Ali oče moj je hotel
in jaz trudna in brezčutna
šla sem s starcem pred oltar.

Ali studa in bojazni
mogla nisem udušiti;
kot otrok sem vztrepetala,
kadar se me je dotaknil.

Ta njegov odurni pógled
iz oči vodenih, mirnih;
to ledeno, trdo lice,
kakor lito iz železa.

Videl je moj strah in stud
in sovraštvom mi je vračal.
Tisti čas je bilo meni
kakor da živim v okovih.

Kadar so v očeh gorele
solze ob spominu nate,
Kadar je bledel obraz moj
od bolesti, od kesanja —

stopil je moj mož pred mene,
gladil me z rokó po licu:
,Ah poglej, kako si krasna,
ženka moja, kadar plakaš!'

Jaz pa sem sklenila róke:
,Daj mi dete, če me ljubiš,
kaj sem ti storila, dragi?'
in klečala sem pred njim.

Bog odpusti mu brezsrčnost,
jaz mu nisem odpustila:
nate, mojega otroka
je izlil sovraštvo svoje.

S svojo težko, trdo róko
vodil je življenje tvoje;
zapuščenega otroka
dal je rokam neljubečim.

Koliko noči nemirnih
gledala sem te pred sabo
vso razplakano, nesrečno,
in jokala sem s teboj . . .

In jeseni proti mraku
vrne se domú iz mesta;
po večerji pride k meni
pa naznani mi smehljaje:

„Skoro da bi bil pozabil:
Dora te pozdravlja . . . veš-li?
jutri je poroka njena;
mož je sicer malo star

a bogat je! Kakšna škoda,
da ne moreš z mano v mesto;
pa bolehná si in nečem,
da se mi kako vznemirjaš.“

Meni je zastalo srce
od sovraštva, od bolesti,
in v očéh njegovih zlobnih
brala sem usodo tvojo . . .

Tretjo noč po onem dnevu
prišel je domú ves truden;
vozil se je v mrzli noči
vroč, pijan in pol razgaljen.

Legel je in je umrl.
In pomisli: ko je ležal,
niti ena gorka solza
ni mi padla na obraz . . .

Hladni, mračni duh njegov
pa ostal je poleg mene;
spremljal me je z zlobnim smehom
po teh mrtvih, temnih sobah.

In nocoj, v poslednjih urah,
spet me gleda porogljivo
iz oči ugaslih tvojih,
iz boleznega obraza;

gleda me življenje tvoje
brez veselja, brez pomladi,
z vso ljubeznijo brezupno,
z vsem trpljenjem neizmernim . . .«

Skozi polodprto okno
diha nočni zrak opojni;
kakor iz daljave daljne
čuje se šepet valóv.

— — — — —
»Dora . . . Dora! . . . To so ženske:
blebetanje, vzdihovanje!
Jaz te čakam; jutri zgodaj
se odpeljeva domov!«

Izza temne portijere
zahreščal je glas starikav;
Dora vstane; od sovraštva
zableščé se ji oči.

Svečanost v Varšavi.

Ob odkritju spomenika
Mickiewiczzevega, l. 1898.

Nobena ustna niso se zgenila,
nobena solza ni oči rosila;
nad zemljo poljsko plavala je smrt.

Narod je mrtev.
Na njem leži mrtvaški prt,
ugasle so oči globoke,
na prsih sklenjene so vele rôke,
na licih je ostala črna kri.
Narod je mrtev,
tam v bajonetov carjevih okvirju
na odru okrvavljenem leži,
ob njem stojé opričniki v špalirju.

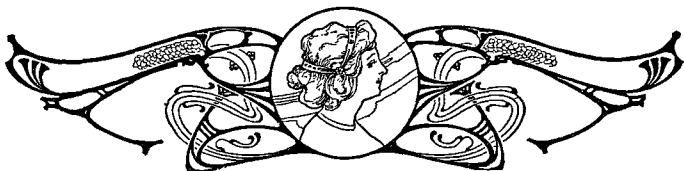
En sam trenotek, en kratek hip —
vzdrhtel je na odru mramorni kip
in lica bleda so se nasmehljala,
in ustna mrtva so vztrepetala,
odprle so se za trenotek oči,
žareče, globoke oči . . .

Zavele so pesmi nad gozdovi
in zmagoslavni, ponosni glasovi
so vstali iz molka mrtvaškega.

Narod je mrtev.
Mrtvaški prt težko na njem leži,
ugasle so oči globoke,
na prsih sklenjene so vele rôke,
na licih je ostala črna kri.
A tam pod prtom se pesmi glasijo
in rane globoke krvavijo
in ranjena srca čakajo . . .

Nobena ustna niso se zgenila —
streljajte v ta mrtvaški molk!
Hej, kak se tam stiskajo pestí,
kako se bleščíjo ponosno očí —
kot tisoč rosnih mečev.

O veliki noči leta tisoč osemsto devetindevetdesetega so napravili velik ogenj in v njem so zgorle vse moje pesmi, vse napisane in še ne napisane. Resnično, vse moje še ne porojene pesmi so zgorle takrat; prišel je velik ogenj in je opalil tiste ponižne cvetove, še predno so dobro prodrli iz prsti in ki bi se morda pozneje, pod bolj toplim solncem nego jim je sijalo v tistih zelo žalostnih časih in v milejšem vetru nego je pihal takrat preko mojega neveselega življenja, razcveteli v prijetne, četudi ponižne rožice, ki bi najbrž ne širile blagodišečega blagoslova posebno daleč naokoli, ali ki bi vendar prijazno in skromno pozdravile popotnika, če bi prišel slučajno mimo in bi se ozrl nanje. Tako opaljeni so se mi smilili ubogi cvetovi in zbral

sem kar je še ostalo, z genljivo ljubeznijo, s tresočo rokó, ter sem povezal z nekoliko že obledelim trakom sentimentalnosti, ki se mi je zmirom takó lepo podala. Morda živi v tej ali oni pokrajini naše domovine ljubezniva duša, ki se ji bo zazdelo — četudi iz samega sočutja in iz tihe naklonjenosti do mene — da diha iz tega skromnega šopka še zmirom duh vijolic, ki so nekdam cvetele.

*

Kakšno je bilo tisto življenje, ki me je sredi njega zadelo prokletstvo iz Ljubljane! Sanje, sanje! Preteklost, prijatelji, pol lepa, pol strašna, ki si jo kličem v spomin, kadar je treba, da sem sam sebe vesel. In tega je treba mnogokdaj! Če je bilo človeku mogoče, da je prišel sam Bog vedi kakó preko takó dolge, takó ozke in vse polomljene brví, sredi noči, brez opore, brez moči in brez volje, — kakó

bi ne prestopil zlahka plitvih jarkov, ki križajo časih ponepotrebne to grapavo pot?

Zatiskal sem oči, da bi ne videl blata, ki sem gazil v njem do kolen in ki me je tako vsega oškropilo, da se poznajo še danes umazane pege. Sanje, sanje! Komaj sem še vedel, kod hodijo noge in komaj sem čutil, da hodijo — opletale so se pač in pregibale so se le iz navade — in moje oči so bile zatisnjene in so vendar gledale tako široko in jasno, v brezkončnost. Morda je bila v tisti brezkončni lepoti, ki so jo gledale moje zatisnjene oči, od izhoda do zahoda zarisana svetla pot, ki je kazala gori na oboku natanko tisto smer, kakor ozka in polomljena brv, ki so omahovale preko nje moje noge; in le zategadelj sem morda prišel preko te brvi, sam Bog vedi kakó. Da sem odprl oči, bi pač ne prišel nikoli.

V sanjah je bilo moje resnično življenje, ne ono, ki se je vlekle po lužah; to sem zatajil in ga

ne poznam več, ni bilo moje. Stran, strahovi! Vse, kar imam lepega in dobrega iz svoje preteklosti, je vzraslo iz sanj, iz tega mojega pravega življenja, ki je moja velikovredna lastnina, in ne lastnina dneva, ki daje in jemlje. Tistega človeka, ki ga je doletelo prokletstvo iz Ljubljane in ki se je potepal po predmestnih ulicah, ves blaten in nesrečen, sem ostavil nekje v zakajeni beznici. Tam naj pre-mišljuje svoje prokletstvo in naj gleda, kakó bo opravil. Jaz ne odgovarjam zanj, če bi se nedolžni ljudjé izgledovali nad njim.

*

Najbolj je hudó človeku, če ne more grešiti. Kolika slast je v grehu in koliko večja je v hre-penenju po njem! Človek otopí, če greši kar tjà v en dan, brez pravega premiselka in brez modre zmernosti. Tako nepremišljeno in nezmerno grešénje

je popolnoma neestetično v objektivnem oziru in v subjektivnem oziru skoro čisto brezslastno; bolj navada nego zavestno poželenje po prepovedanem, to se pravi po lepem; ne zavedajo se taki grešniki, da grešé in se ne veselé in se tudi ne kesajo, temveč grešé venomer dalje, kakor da bi mlatili ali opravljali kakšno drugo navadno delo. To se nikakor ne smé odobravati in že mnogi veliki filozofi in izvedenci so se izrazili s trpko grajo o grešnosti te vrste. Ali le malo jih je, ki imajo toliko krepke volje, da brzdajo poželenje, da se igrajo s svojim hrepenenjem, da čakajo in se umikajo, ko bi radi hiteli naproti, da si s slastjo polno bolečine sami stavijo plotove z desnico in jih z levico pođirajo, dokler naposled ne omahnejo, dokler se ne zgrudijo, ne onesvestijo, veselo premagani. In malo jih je, ki uživajo celó v kesanju ter ga pretvorijo polagoma v svojem srcu v obliko novega hrepenenja po novem grehu, iz katerega se rodi potem novo

kesanje, — zmirom nova pomlad in nova jesen, zmirom novo življenje

Kakó strašno je človeku, ki mu je življenje meglà in mrak, ki tava po svetu okoli, kakor ob vlažni, dolgočasni jesenski noči po enakomernih ulicah neznanega mesta. Ulicam ni konca, križajo se od izhoda do zahoda, hiše velike in tihe, spolzek trotoar. Klòni glavo, stisne rameni — pusto je v njegovi duši, vso lepoto mu je izpila iz njé gluha praznota naokoli. Spoznà, da je sam in pozabljen, siromak na cesti.

Ali takrat se nalahko zgane v njegovem srcu, že se giblje in se širi, — toplota se mu razlije po telesu. Nič več ni mesta ne ulic nikjer, ne spolzkega tlaka, ne dolgočasne jesenske noči. Tudi njega samega ni — čisto drug človek hodi po čisto drugih krajih. In tisti človek ni več zavržen, pozabljen siromak, takó zavržen in pozabljen, da niti grešiti ne more. Odprla so se mu vrata v neizmerno lepoto,

ki je neizmeren greh. Tam uživa in se raduje, tam trpi plemenito trpljenje, ki je njega vredno, kesanje, ki je slast obenem, hrepenenje, ki je obenem zadoščenje. Takó živí šele v sanjah svoje pravo življenje in oni oblateni, ubožni človek, ki se je potikal sam in pozabljen po brezkončnih, meglenih ulicah, se potika ondod še zmirom, prav takó, kakor je bil ostal v zakajeni beznici človek, ki je spremljal mene tako dolgo.

To so bile sanje, ki sem grešil v njih. Ali tisti človek, ki je sanjal te sanje, je bil v vsem svojem nehanju najpoštenejši, najnedolžnejši in najmiroljubnejši človek na svetu in ni zaslužil, da bi se oči velikih duhovnov in farizejev obračale nanj: »Glejte grešnika!« Nedolžen je bil in hodil je po meglenih ulicah bolan in ubožen, takó ubožen, da niti grešiti ni mogel.

Moja duša pa se je opajala v grehu, ki je bil krepost in lepota. Našla je v njem tisto tolažbo in

tisti mir, ki more izvirati samó iz čistega studenca. Kdor greši z nedolžno in lepoteželjno dušo, opravlja delo, Boгу prijetno, in z vsakim grehom se bliža popolnosti, se bliža večni lepoti, ki je večen greh.

Šel sem po tej poti, ali ostal sem na sredi. Gorjé mi, da sem se udal morali, sovražniku, ki zalezuje človeka od rojstva. To je bilo po priliki ob tistem času, ko so napravili v Ljubljani velik ogenj in so sodili nad mano veliki duhovni in farizeji. Ob tistem času sem odprl oči in sanje so se izgubile in vse okoli mene je bilo pusto in prazno.

*

Sanje so se izgubile in ugledal sem navadno in umazano resničnost. Tisti verzi, polni sentimentalnosti, duhá vijoličnega in luninih žarkov so mi danes tako tuji, kakor da bi jih bil napisal človek, ki sem ga poznal samo od daleč. Bil je zaupljiv,

nedolžen in čist, sentimentalnost je bila njegova natura, ne samo razpoloženje posebne ure. Tisti človek je bil še nekoliko podoben solnčnočistim, v svojem najskrivnejšem bistvu dioniziško veselim dušam, kakor jih poznamo nekoliko v svoji žalostni zgodovini in kakor živí njih dvoje v delih Ketteja in Murna. Od daleč je bil podoben tem dušam, ali še ob pravem času je zavrgel svojo nedolžnost in je oblatil čistost svoje duše, ki je bila že takrat nekoliko pegasta. In kakor je posoda zdaj razbita, oblatena in grenkobe polna, takó je sama grenkoba, ki prihaja iz njé.

Ugledal sem navadno in umazano resničnost in da bi se nedolžna duša ne zadušila v nji, sem jo prilagodil okoliščinam ter sem jo temeljito oškropil z gnojnico. Težko to ni bilo, če se pomisli; koliko gnojnice je naokoli. In dobro je bilo, da sem to storil. Tisti nedolžni in čisti človek se je potepal po svetu ves bolan in nesrečen in poginil bi bil,

da se ni prilagodil, kakor je žalostno poginilo toliko najlepših duš, še predno so zasijale v vsi svoji solnčni čistoti. Ali zdaj je pot gladko zarisana: z zmagoslavniimi koraki v navadnost, v smrdečo vsakdanjost! Tako daleč bom še prišel, da bom pisal burke za predmestne ljudi, da se bom prevračal — pisano oblečen clown — na odru pred debelimi mesarji in njih trebušnimi soprogami in pisal bom dvoumne novelete za trško inteligenco. Resnica je, da je ostalo na moji duši še nekaj svetlih mest, in dasi se trudim, ne morem jih zamazati z blatom — zmirom spet prisijejo na dan. Zmirom spet se mi pogled zastrè in gleda nazaj v nedolžno, čisto mladost, gleda naprej v neko daljno, svetlo prihodnost, ki hodi pred mano in se mi umika neprestano. Zmirom še mi je težkó, če pomislim, da bi moral vdinjati ponosno lepoto, ki je moja lastnina, v službo tolstih, po pivu smrdečih ljudi in hudó mi je do smrti, če se spomnim na

svoje sentimentalne verze in na ure, ki so jih porodile. Ali to je škodljiva slabost — tudi zadnja svetla mesta bo treba zamazati, če hočem živeti kakor mnogoteri drugi ljudje, ki jim je dobro in ki so v milosti pri Bogu in pri ljudeh. Ni na svetu bolj odurnega od clowna, ki se še ni otresel vsega ponosa in poslednjih ostankov sentimentalnosti.

*

Tako bi moralo biti; ali misel je eno in drugo je natura.

Preveč se je bilo moje srce napolnilo z grenkobo, z dvomi, s sovraštvom in z zavistjo, da bi mogel prepevati čisto in jasno kakor božji slavec. Preveč natanko gledajo moje razočarane, umazanosti in vsakdanjosti navajene oči, da bi mogle še kdaj mirno sanjati ter si domišljati nad stvarmi rožnobarven pajčolan, ki ga je bilo bridko izkustvo

že davno vzdignilo. Preveč je vse razpokano in razbito v moji duši, da bi mogli biti glasovi, ki prihajajo iz nje, polni in čisti: slišijo se sredi najlepše pesmi hripavi disakordi, sredi lepe melodije se zasmeje grenak in hudoben smeh.

Ali kljub vsemu temu mi je takó daleč, ah takó daleč do resničnega filisterstva, do tiste ledeno-mrzle, zlobne in nizkotne modrosti, ki je last izkušanih in zadovoljnih ljudi, udomačenih v blatu in smradu. Jaz mislim, da nisem rojen za clowna. Kadar bi se tako prav rad udomačil, kadar ne vidim nikjer več ne smešnosti, ne neumnosti, ne umazanosti, kadar bi rad prosil odpuščanja vse tiste ljudi, ki sem jih časih na grd način zmerjal — in sédem ter pišem, dobrim ljudem na veselje, sebi ne v zabavo, takrat, prijatelji, bi se zjokal nad samim seboj, takó žalosten je moj obraz. Odložiti moram peró — plot do nebá je med mano in med njimi in ne preplezal bi ga, če bi plezal celo večnost.

Takrat spoznam, koliko je še lepega in dobrega v meni in da nisem zaslužil slabega glasú, ki hodi pred mano, kamor se okrenem. Takrat vidim, da sem poštenega vagabunda, ki je v meni, le za veliko silo oblekel v dostojno obleko; ali iz pametnega, miroljubnega in ljudem prijetnega človeka gleda še zmirom — ob lepih spomladanskih dneh najbolj — vesela in prešerna prvotna natura, vesela in prešerna v vsem svojem vagabundstvu in v vsem tem življenju, nezgod in grenkobe polnem.

Dà, ob lepih spomladanskih dneh, ko sije solnce z ljubeznivo, mehko toploto, se suší in poka filistejska skorja in svetloba prihaja na dan. Lahko jo je omazati — in omazal sem jo že takó zeló — ali ugasiti je ni mogoče; neugasljiva je, večna luč.

*

Tako sem torej lepo in jasno povedal, zakaj imam dopadajenje in radost nad svojimi verzi in zakaj jih — četudi s prikrito sramežljivostjo — pošiljam vnovič med ljudi . . . Človek časih zadremlje in hipoma se mu zazdi, da prihajajo od nekod, Bog vedi od kod, pesmi velikonočnih zvonov, pesmi njegove mladosti. Čudovito mehko mu je pri srcu in takrat začuti jasno kakor nikoli, da mu je nekaj izginilo, da je živel nekoč lepo, vse lepše življenje, in da tistega življenja ne bo več nazaj. Mlad je bil in neumen in sentimental, — ali solzé mu tekó po mladosti, neumnosti in sentimentalnosti. In začuti, da to resno in grenko življenje ni življenje, da je samo velika in usodepolna zmeta. Zadel si je bil breme na rame — čemu? Rame so mu vse ožuljene in srce je polno grenkobe in nezadovoljnosti. Čemu resnoba in pehanje? Pogleda v ogledalo — gube čez in čez in temne oči. To je sad in drugega nič . . .

Ti sentimentalni, luninih žarkov polni verzi so se rodili iz mladosti in težko in žalostno mi je, kadar jih berem v teh resnih in grenkih časih.

*

In zdaj vzamem v roko ta pol že oveneli, malo na novo parfumirani šopek in prihajam ponižno k tebi, Minka, da ga sprejmeš. Spodobi se, da prihajam k tebi, ker si bila prva, ki si me z genljivimi in ljubeznipolnimi besedami tolažila, ko so me bili obsodili veliki duhovni in farizeji. Tega, o Minka, ti ne pozabim nikoli; siromak, od vseh pozabljen, sem blodil po dolgočasnih dunajskih ulicah, ali ti si prišla in si pogladila moje razkuštrane lasé in si mi obljubila, da ostaneš poleg mene v vseh nesrečah in nezgodah. Ali prišla si, ah, samo v duhu; tudi tistih besed nisi izpregovorila s posebno resnobo in zato se pač izpolnile niso.

Zdaj, ko ti prinašam ta pol oveneli, na novo parfimirani šopek, te spominjam, Minka, na neko podobo, ki mi je zmirom v mislih in ki je gotovo znana tudi tebi, ker jo pripovedujem ob vsaki priliki: takó, kakor imajo nekateri ljudjé navado, da se poslužujejo zeló pogostoma besede, ki se jim je posebno priljubila ter je naposled že znamenje njih nature . . . Šel sem nekoč po cesti, sredi travnikov, in ves sem bil pust in žalosten. In takrat pride mimo kočija, švigne mimo kakor sanje. Videl sem samó obraz — bel obraz device, velike, zamišljene oči, par kodrov na čelu in nad ušesi. Na glavi se je svetil florentinski slamnik, zasvetil se je še enkrat iz daljave in vse je izginilo. Kje so zdaj tisti zeleni travniki, kje je tisti svetli florentinski slamnik in kje so velike, zamišljene oči, ki sem jih videl samo enkrat in jih ne bom videl nikoli več! . . . Oprosti mi, da ti poklanjam ta pol-oveneli šopek z rosnimi očmi in s tako sentimen-

talnimi besedami, kakor sem se jih bil skoro že odvadil. Toda pomisli, Minka, to je bil tisti obraz, ki sem sanjal o njem in ki sem hrepenel po njem — ali glej, švignil je mimo in izginil je za zmirom. Pomisli, sanje moje duše so izginile za zmirom.

Takó, Minka, je šlo vse mimo mene. In mladost in življenje in ljubezen — vse je šlo mimo mene . . .

Na Dunaju, o Svečnici 1902.